

ESTUDIS

**Francesc J. Riutort i Feliu,
esbós biogrficoprofes-
sional (1812-1885)**

Per **Francesca Comas Rubí**

Universitat de les Illes Balears

No hi ha dubte que no podem conèixer la nostra història si desconeixem els homes que l'han protagonitzada i que, en definitiva, l'han feta possible, puix que darrere qualsevol esdeveniment passat hi ha sempre la voluntat, les conviccions i, en definitiva, les il·lusions de les persones que el propiciaren i visqueren. D'aquesta manera, l'estudi de la tasca professional d'un home com Francesc Riutort, que dedicà gairebé cinc dècades a l'ensenyança, esdevé, si més no, imprescindible per a la reconstrucció de l'evolució historicopedagògica de les Balears al llarg d'un inestable i complicat segle XIX. A partir de 1835 i fins a la mort, desenvolupà una brillant i meteòrica carrera en l'àmbit de l'educació, asso-

lint diversos càrrecs de vital transcendència per entendre l'evolució de tots els graus de l'ensenyança, no sols a casa nostra sinó a tot l'Estat. Seguint, cronològicament, aquestes diferents etapes professionals, intentarem donar a conèixer qui fou, sens dubte, una de les figures cabdals de la nostra Història de l'Educació.

Les primeres experiències professionals (1835-1842)

Francesc Jaume Riutort i Feliu havia nascut a Palma l'11 de maig de 1812, al si d'una família acomodada de Ciutat.¹ De la seva formació sabem que el 1828, després d'haver estudiat Gramàtica Castellana i Llatina, cursà el primer any de Retòrica i Política. Un any més tard, inicià els estudis de Llengua Grega al col·legi dels jesuïtes de Palma. Entre 1830 i 1834 féu els tres anys d'Institucions Filosòfiques i el quart de Física Experimental i Química i obtingué el títol de Batxiller de la mateixa facultat. Posteriorment, completà els estudis de Dret a la Facultat de Juridprudència, i arribà a doctorar-se en Dret Civil i Canònic. Però la tasca que

veritablement ens interessa aquí és la que desenvolupà en l'ensenyament.

El 1834, quan començava l'època de consolidació del liberalisme a Espanya, el Govern projectà la creació de l'Escola Normal Central i ordenà a les províncies que hi enviessin dos mestres, amb l'objectiu d'acreditar-los per establir Escoles Normals als respectius llocs d'origen. Francesc Riutort, juntament amb Nicolau Pons, fou un dels seleccionats per la Diputació de Balears.

Alhora, li fou encarregada la direcció d'una de les dues escoles municipals que acabava d'establir l'Ajuntament de Palma (ubicada a l'antic convent de Sant Francesc), on s'havia d'aplicar el mètode Lancaster combinat amb el de Vallejo. Aquestes escoles no sols s'ocuparen de l'ensenyança primària, sinó que, a l'espera de poder-se crear una Escola Normal, acolliren els aspirants a mestres dels diferents pobles de l'Illa per ensenyar-los els sistema mutu.

Paral·lelament a la direcció de l'escola de Sant Francesc, Riutort, que era membre de la Comissió local d'Instrucció Pública, assolí altres tasques relacionades amb l'ensenyança. Fou examinador dels futurs mestres, professor d'Italià al Col·legi de nines de la Puresa, i

1. Vegeu *Llibre de Baptismes de l'Almudaina (Catedral) 1811-1817*, fol 32b, de l'Arxiu Capitular de Mallorca (ACM). Segons hi consta, Francesc Riutort, fill de Jaume Riutort Vallespir i Aina Feliu, nasqué l'horabaixa de l'11 de maig de 1812 i fou batejat amb els noms de Francesc Jaume Antoni Ponsio Ignasi Josep.

fins i tot Inspector en comissió especial en diverses ocasions.² Publicà, també, algun article sobre mètodes d'ensenyament, on es demostren els seus avançats coneixements pedagògics.³

L'ordre de traslladar-se a Madrid com a alumne de la Normal Central es retardà uns anys a causa del conflicte carlista, però la Diputació de Balears, aprofitant que la guerra no afectava gaire les Illes, va estudiar la possibilitat d'enviar els dos mestres a visitar les Escoles Normals de París o Londres, confiant que l'empresa tingués els mateixos efectes que si haguessin estudiat a Madrid. Després de rebre diversos informes de la Comissió d'Instrucció Pública i del mateix Riutort, la corporació provincial, segons consta en acta de la Diputació de 30 de març de 1838, acordà subvencionar el viatge dels dos mestres mallorquins a París, amb l'obligació d'aportar a la pedagogia illenca totes les innovacions apreses a la capital de França.⁴

A principi del mes de juny de 1838, Francesc Riutort i Nicolau Pons ja eren a París. Acompanyats per alguns inspectors, i assessorats per membres de l'Ambaixada, visitaren diversos centres educatius, tant de formació del magisteri com d'ensenyança de pàrvuls («salas de asilo»), d'adults i de nines. Varen tenir la possibilitat, per primer cop, d'observar l'aplicació del sistema mixt (una combinació entre el simultani i el mutu), que encara no s'havia introduït a Espanya. Així mateix, adquiriren nombrós material per a l'ús de les escoles de la província.⁵

Un cop acabat el viatge, que durà sis mesos, els dos mestres es reincorporaren a la direcció de les respectives escoles. Una de les primeres conseqüències del que havien après fou el plantejament de les primeres escoles d'adults i de pàrvuls a casa nostra. Francesc Riutort, el 1839, posà en funcionament una escola d'aquestes característiques a la part baixa de Sant Francesc.⁶

2. Arxiu General de l'Administració (AGA). «Hoja de méritos y servicios de Francisco Riutort y Feliu, de 31 de marzo de 1872». Dins: «Expediente de Francisco Riutod y Feliu», capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

3. Vegeu, per exemple, *El Propagador Balear*, 19-3-1837, p. 25-26.

4. Sobre aquest viatge, podeu consultar COMAS RUBÍ, F. «Els primers viatges pedagògics per a la formació del Magisteri. Visita a les Escoles Normals de París (1838)». Dins: *La formació inicial i permanent dels mestres. Actes de les XIII Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Vic: Eumo Editorial, 1997, p. 55-61.

5. AGCIM. «Carta de Francesc Riutort i Nicolau Pons a la Diputació Provincial de Balears. París, 25 de juny de 1838». Dins: «Instrucció Pública 1838», núm. 54 d'«Expedients d'Instrucció Primària 1836-1838», lligall 11-705/1 de la Secció Ensenyança.

6. AGCIM. «Ofici de l'Ajuntament de Palma a la Diputació Provincial, de 16 de desembre de 1839». Dins: «Instrucció Pública 1839», núm. 63 «Sobre la creación de dos escuelas, una de párvulos y otra

L'experiència adquirida a París, no obstant això, no serví d'excusa per no passar per la Normal Central, malgrat que aquesta era la intenció inicial de la Diputació. Per crear una Normal provincial calia la titulació pertinent, així que Riutort va haver de viatjar a Madrid com a alumne del Seminari de Mestres que dirigia Montesino. Nicolau Pons, que, com es recordarà, també havia estat seleccionat per la Diputació, renuncià a estudiar a la Normal Central, i en el seu lloc hi enviaren Miquel Sureda.⁷ Si bé Sureda va haver de completar els dos cursos pertinents per obtenir el títol de Mestre Superior, Riutort sols residí a la Cort durant sis mesos, puix que, atesa la seva experiència i els coneixements apresos a França, aconseguí

que Pablo Montesino li expedís un certificat que l'habilitava per dirigir una Escola Normal a les Balears.⁸ Durant la seva estada a Madrid, compartí alguns coneixements pedagògics amb els professors de la Normal, i realitzà la traducció d'una obra de Rendu, impresa per ordre del propi Montesino perquè es fes servir a totes les escoles de l'Estat.⁹

Els anys següents, la Diputació Provincial de Balears començà a preparar la creació oficial d'una Escola Normal. Mentre duraren els tràmits pertinents, Riutort fou nomenat Inspector en comissió de les escoles de Balears, encàrrec que durà fins al 2 d'octubre de 1842, data en què tingué lloc l'obertura de l'Escola Normal de les Balears.¹⁰

de adultos», manuscrit, 1 fol. sense numerar, signat per Manera, dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1839-1842», lligall 11-706 de la Secció Ensenyança.

7. AGCIM. «Nota sobre el nomenament de Francesc Riutort per passar a Madrid, de 21 de febrer de 1840». Dins: «Instrucció Pública 1840», núm. 65, 1 fol. manuscrit, sense numerar, sense signar, dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1839-1842», lligall 11-706.

8. AGCIM. «Còpia de la certificació signada per Pablo Montesino (10-10-1840) sobre l'assistència de Francesc Riutort a la Normal Central de Madrid, de 15 de gener de 1841». Dins: «Instrucció Pública 1840», núm. 65, dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1839-1842, lligall 11-706 de la secció Ensenyança.

9. Vegeu RIOTORD FELIU, F. *Breve tratado de Moral Religiosa para el uso de las Escuelas primarias extractado de la obra moral de Mr. Rendu. Traducido del francés al castellano por D. F.R.F. y adoptado en la Escuela Normal de Madrid para todas las provincias de España*. Palma de Mallorca: Imprenta y Librería de Estevan Triás, 1841. 61 p.

10. Aquesta informació, la trobem en un ofici molt posterior. AGA. «Ofici de Francesc Riutort a la Direcció General d'Instrucció Pública, 12 de maig de 1874». Dins: «Expediente de Francisco Riutord y Felíu», manuscrit, 1 fol., sense numerar, signat per F. Riutort, dins: Capsa 19990 de la secció Educación y Ciencia de l'AGA.

Primera època com a director de l'Escola Normal de Balears (1842-1850)

El 1842, s'inagurava l'Escola Normal de Balears, de la qual Riutort fou director en dues ocasions al llarg de la seva dilatada carrera professional.

Quan va haver d'elegir un Director per a la Normal, la Comissió provincial es trobà amb un seriós problema, puix que havia d'escollir entre els dos mestres que havien passat per la Normal Central. Sureda era Mestre Superior, però Riutort sols gaudia d'un certificat signat per Montesino on es feia constar la seva capacitació, amb la qual cosa l'enfrontament entre ambdós mestres esdevingué inevitable. Finalment, la Comissió es decantà per Francesc Riutort, i el 31 d'agost de 1842 el nomenà Director de l'Escola Normal de Balears, càrrec del qual prengué possessió el mateix dia.

Un any més tard, tanmateix, Riutort va haver d'examinar-se per obtenir el títol de Mestre Superior. Pel març de 1843, quan encara no havia conclòs el primer curs del recent creat Seminari

Normal de Balears, es va sotmetre als exàmens pertinents. El 29 d'abril de 1844, superada la prova, el Ministeri de Governació de la Península li expedí el títol de Mestre d'Instrucció Primària Superior.¹¹

Durant els primers anys de vida del Seminari, Riutort li proporcionà un caràcter propi. Així, per exemple, possibilità la utilització de llibres de text d'influència francesa, com també altres materials comprats durant el viatge.¹² Igualment, a més dels mètodes simultani i mutu, possibilità que s'hi apliquessin altres metodologies especialitzades, com la de Jacotot per a l'ensenyança de la lectura, après pel nostre home a París.¹³ Malgrat la precarietat de mitjans econòmics de què disposava la Normal, la qualitat de l'ensenyança fou prou considerable, així com la tasca duta a terme pel Director Riutort, com ho demostra l'agraïment que Sa Majestat li féu arribar per Reial Ordre de 25 de novembre de 1844.

Al llarg d'aquest període, Riutort combinà la Direcció de la Normal amb

11. AGA. «Título de Maestro de Instrucción Primaria Superior expedido á favor de Francisco Riortort, a 29 de abril de 1844». Dins: «Expediente de Francisco Riortort y Felíu», de la capsa 19990 de la secció Educación y Ciencia.

12. Vegeu POMAR I FUSTER, J. *Ensanyo histórico sobre el desarrollo de la instrucción pública en Mallorca*. Palma de Mallorca: Est. Tip. de Francisco Soler Prats, 1904.

13. Vegeu *Exámenes generales de la Escuela Normal Seminario de Maestros de Instrucción Primaria de Baleares y distribución de premios a loa alumnos que más se distinguieron en ellos, octubre 1844*. Palma de Mallorca: Imprenta Nacional de D. Juan Guasp, 1844. 36 p.

14. Vegeu «Hoja de méritos y servicios de D. Francisco Riortort y Felíu...».

l'ensenyança secundària. Durant el curs 1845-46, la Junta Inspectora de l'Institut Balear el va nomenar substitut de la càtedra d'Història Natural. El seu interès per aquests estudis havia quedat demostrat quan, el 1843, féu donació a la Diputació d'un gran nombre d'objectes que serviren com a base d'un Museu Provincial, situat al mateix Institut Balear, del qual també fou Director. El 18 de setembre de 1846 passà a ser catedràtic interí d'Història Natural de l'esmentat centre. A part d'això, i en consideració als seus coneixements de l'idioma francès, el director de l'Institut el designà sempre per formar part del tribunal d'exàmens dels alumnes que cursaven aquesta assignatura i, endemés, substituï el catedràtic de Física en diverses ocasions, i demostrà tenir també un bon domini d'aquesta matèria.¹⁴

Durant els anys que Riutort exercí paral·lelament la direcció de la Normal i la càtedra de l'Institut, participà activament en la vida sociocultural de Mallorca. Fou Secretari de la Junta d'Agricultura de Balears, i soci de l'Acadèmia Balear de Ciències i Lletres.¹⁵

Però, quan per Reial Decret de 30 de març de 1849 es reformaren les Escoles Normals, li fou legalment incompatible combinar la direcció del Centre i la Càtedra d'Història Natural de l'Institut. Riutort preferia aquesta darrera, puix que jeràrquicament estava per damunt de la Normal, però al mateix temps havia sol·licitat una de les places recentment creades per a la Inspecció General,¹⁶ que finalment li fou concedida.

Primera època com a inspector general d'instrucció primària (1850-1855)

Riutort sol·licità la plaça d'Inspector General el 20 de juliol de 1849, però, per motius familiars, va haver de retirar la instància. Uns mesos més tard, resolts els problemes inicials, tornà a intentar obtenir aquest càrrec.

De les instàncies presentades, el Reial Consell d'Instrucció Pública n'escollí tres: José María Anicia, Lázaro Valero i Francesc Riutort, i es decantà, finalment, pel nostre home. Riutort aconseguia, així, una de les poques

15. Vegeu POMAR I FUSTER, J. *Ensayo histórico sobre el desarrollo...*

16. La Inspecció General fou creada per Reial Decret de 30 de març de 1849. Sols es crearen sis places en tot l'Estat, amb l'objectiu de vigilar la tasca dels inspectors de província. AGA. «Ofici de Francesc Riutort a Sa Majestat la Reina sol·licitant la plaça d'Inspector General d'Instrucció Primària, de 20 de juliol de 1849». Dins: «Expediente de Francisco Riutord y Feliu», 2 fol., manuscrits, sense numerar, signats per Francesc Riutort, dins: Capsa 19990, de la secció Educació i Ciència.

places d'Inspector General del Regne. Fou nomenat el dia 7 de maig de 1850, i prengué possessió del càrrec el 7 de juny del mateix any. Acte seguit s'incorporà a la Comissió Auxiliar d'Instrucció Primària del Regne.

Fou nomenat vocal d'una comissió especial creada per Reial Ordre d'11 de juliol de 1851 amb l'objectiu d'examinar i censurar els llibres de text de les escoles. Riutort duigué a terme aquest encàrrec fins que, el 15 de gener de 1853, també per Reial Ordre, la comissió fou dissolta.

Durant aquests anys visità alguns districtes universitaris i formà part dels tribunals d'oposicions a places d'Escoles Normals. El 1852 li encarregaren impartir un curs sobre el sistema mètric decimal en una Acadèmia d'Aritmètica decimal i sistema legal de peses, mesures i monedes, establerta pel Ministeri de Gràcia i Justícia. Sabem, també, que treballà en l'elaboració d'un pla d'instrucció primària que li havien encarregat per Reial Decret de 30 de gener de 1852. Riutort era secretari d'una comissió creada amb l'objectiu de proposar les bases d'una futura llei d'Instrucció Pública, però els esdeveniments polítics de 1854 impediren l'acabament de l'empresa.

S'ha de destacar, també, que durant els anys que exercí el càrrec d'Inspector General accedí al grau de Doc-

tor en Dret per la Universitat Central. El discurs que llegí durant l'acte d'investidura, celebrat a la Facultat de Jurisprudència de Madrid, fou publicat l'any 1853, sota el títol de *Discurso sobre las relaciones del Estado con la Ciencia y las Instituciones Científicas*. A través de la relació que proposa Riutort entre l'Estat i l'Ensenyança, hom pot deduir els principis més purs del liberalisme moderat decimonònic.

L'organització d'una Secretaria per a la Comissió Superior d'Instrucció Primària de Barcelona fou la darrera activitat que realitzà el nostre home durant aquesta etapa a la Inspecció General. S'ocupà, al mateix temps, d'altres afers relacionats amb la instrucció primària d'aquell districte universitari, entre els quals destacava l'acondicionament de l'Escola Normal de la Província. Gràcies a la constant correspondència que va mantenir amb Miguel de Aroca i amb Francisco Escudero, coneixem les activitats que realitzà durant la seva estada a Catalunya. No hi ha dubte que féu molta feina a Barcelona, però el seu estat de salut l'obligà a tornar a Mallorca sense poder concloure el que havia iniciat.

El seu retorn a l'Illa coincidí amb l'inici del Bienni Prograssista, fet que explicaria els nombrosos problemes amb què topà. Riutort fou acusat de procedir de forma incorrecta durant la

darrera comissió, així com d'abandonar-la sense el permís pertinent. Com a conseqüència de la forta polèmica que aquesta qüestió despertà, el 12 de gener de 1855 va haver de cessar del càrrec d'Inspector General.

Començà, aquí, una nova etapa professional del nostre home a Mallorca.¹⁷

Segona època com a director de l'Escola Normal de Balears (1856-1864)

El 1856, després dels trasbalsos succeïts durant el Bienni, Riutort sol·licità a Sa Majestat o bé el càrrec de secretari de la Comissió Provincial d'Instrucció Primària, o bé el de director de l'Escola Normal de Balears. Finalment, li concediren aquest darrer, i li expediren el títol pertinent amb data d'1 de juny de 1857.¹⁸

Atenent a les tasques que li eren pròpies, Riutort formà part dels Tribu-

nals de censura per a places de mestres, on ocupà, en moltes ocasions, un lloc preferent per haver estat Inspector General.

Durant els anys que va estar, per segona vegada, al cap de l'Escola Normal de les Balears, es va moure entre els ambients intel·lectuals de l'Illa. Així, sabem que, el 1863, fou admès com a soci de l'Ateneu Balear. Participà en algunes de les converses organitzades per l'entitat, i destacà en discussions sobre ensenyança pública i la necessitat de crear una societat encarregada de la difusió dels llibres de text útils. Presentà, també, una memòria sobre el sistema intuïtiu d'ensenyança i la importància del Dibuix Lineal, matèria per la qual sempre s'interessà el nostre home.¹⁹

La salut de Francesc Riutort, no obstant això, continuava sent delicada, per la qual cosa la Direcció General d'Instrucció Pública li atorgà un mes de llicència durant les vacances d'estiu de l'any 1863.²⁰ Però mentre gaudia de

17. Sobre les dues èpoques a la Inspecció General del Regne, podeu consultar COMAS RUBÍ, F. «Les aportacions de Francesc Riutort a la Inspecció General d'Instrucció Primària durant la segona meitat del segle XIX». *Educació i Cultura* [Palma de Mallorca], núm. 11 (1998), p. 69-82.

18. AGA. «Título de Director de la Normal de las Islas Baleares á favor de D. Fco. Riutord y Feliu, Madrid 1 de juny de 1857». Dins: «Expediente de Francisco Riutord y Feliu», 1 fol. manuscrit, sense numerar, signat per D. Eugenio de Ochoa (Dtor. Gral. d'Instrucció Pública), dins: Capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

19. Vegeu «Actes de 17 d'abril de 1863 i de 23 de gener de 1864». Dins: *Llibre d'Actes de l'Ateneu Balear*.

20. AGA. «Ofici de la Direcció General d'Instrucció Pública al Rector de la Universitat de Barcelona comunicant la concessió d'un mes de llicència per malaltia a F. Riutort, Madrid 18 de juliol de

la llicència per malaltia, quedà vacant una de les places d'Inspector General a Madrid, que Riutort s'afanyà a sol·licitar.²¹ Aquest cop no tingué sort, i la seva instància no fou atesa. A principi de l'any 1864 ho tornà a intentar, i aconseguí, aquest cop sí, l'esmetat càrrec. Deixà, doncs, la direcció de l'Escola Normal de les Balears, abans d'acabar el curs 1863-1864.

Segona època com a inspector general d'instrucció primària (1864-1867)

El càrrec d'Inspector General li fou atorgat per Reial Ordre d'11 d'abril de 1864. El 7 de maig de 1864 va prendre possessió del nou destí com a Inspector General, i donà automàticament per acabada la seva etapa al front de l'Escola Normal.

Comença, altra vegada, les tasques habituals del càrrec. Fou vocal del Tribunal d'exàmens de Mestres de l'Escola Normal Central, així com d'altres Seminaris de Mestres provincials en diverses ocasions. Realitzà, també, les visites pertinents a diversos districtes universitaris.

El 1866, des de Madrid, va començar la difusió, a tot l'Estat, de l'ensenyament del mètode Hendricks per al dibuix lineal. La Direcció General d'Instrucció Pública féu arribar una circular a totes les Províncies anunciant un curs gratuït per a mestres que, sobre l'esmentat mètode, s'havia d'impartir a l'Escola Normal Central entre 1866 i 1867, i al qual hauria d'assistir necessàriament un professor de cada Normal provincial.

Però ben aviat els problemes de salut de Riutort tornaren a aparèixer. El clima fred de Madrid no ajudava gaire al seu restabliment, per la qual cosa intentà traslladar-se a un altre lloc. Així doncs, va sol·licitar directament al Ministre de Foment la plaça de Director de la Normal de València. Però la petició no fou atesa, i no va tenir altra opció que tornar a abandonar la Inspecció General. Va demanar una llicència per poder tornar a Mallorca, de la qual començà a gaudir el 4 d'abril de 1867.

Mai més no tornà a incorporar-se al càrrec, malgrat que la baixa per malaltia era provisional. El dia 1 de juliol de 1867, estant a Mallorca, quedà exce-

1863». Dins: «Expediente de Francisco Riotord y Feliu», 1 fol. manuscrit, sense numerar, signat [il·legible], dins: Capsa 19990 de la secció Educació i Ciència.

21. AGA. «Ofici de Francesc Riutort a S.M. la Reina sol·licitant la plaça d'Inspector General, Palma 28 de juliol de 1863». Dins: «Expediente de Francisco Riotord y Feliu», 1 fol. manuscrit, sense numerar, signat per F. Riutort, dins: Capsa 19990 de la secció Educació i Ciència.

dent per reforma, i li atorgaren, com a favor especial, la Inspecció Provincial de les Balears en comissió.²²

Inspector provincial en comissió a les Illes Balears (1867-1881)

Entrem ara dins el que es pot dir que fou la darrera etapa professional de Francesc Riutort. Tot i que parlem d'un període de més de 13 anys d'Inspector Provincial, hem d'assenyalar que cessà i es reincorporà al càrrec una sèrie de vegades, normalment motivat pels canvis polítics del moment. Per aquest motiu, parlarem de tres períodes diferents al capdavant de la Inspecció.

El primer període (1867-1868)

Un mes després d'haver quedat excedent per reforma del càrrec d'Inspector General, la Direcció General

d'Instrucció Pública li atorgà la Inspecció provincial de Balears, sense prèvia oposició ni concurs, cosa que obligà Bartomeu Álvarez, que en aquell moment ocupava la plaça, a abandonar-la i dedicar-se a l'ensenyança de pàrvuls.²³

No obstant això, molt aviat els canvis polítics estatals produïrien desequilibris en l'ensenyament públic, pels quals Riutort es veuria afectat. La Llei d'Instrucció Primària de 12 de juny de 1868, signada pel Ministre Catalina amb l'objectiu de reforçar el control social davant els imminents aires revolucionaris, suprimí les Escoles Normals i deixà la Inspecció en mans de l'Església. Per suplir el paper de les Normals, s'establiren les Càtedres de Pedagogia als Instituts.

Amb la supressió de la Inspecció Provincial, Francesc Riutort va ser cessat.²⁴ Això el motivà a sol·licitar la Càtedra de Pedagogia de l'Institut Balear.²⁵ Optaren a la mateixa plaça Se-

22. Sobre aquesta segona època a la Inspecció General a Madrid, podeu consultar COMAS RUBÍ, F. «Les aportacions de Francesc Riutort a la Inspecció General...».

23. AGA. «Título de Inspector de 1ª enseñanza de las Yslas Baleares á favor de Don Franco. Riortord, Madrid á 7 de Agosto de 1867». Dins: «Expediente de D. Francisco Riortord y Feliu», 1 fol. imprès-manuscrit, signat per Augusto Perales (Director General d'Instrucció Pública), dins: Capsa 19990 de la secció Educación y Ciencia.

24. Francesc Riutort va ser cessat el 31 de juliol de 1868, en virtut d'una Reial Ordre de 13 de juny del mateix any, segons consta al seu full de serveis (Vegeu «Hoja de méritos y servicios de Francisco Riortord y Feliu, de 31 de marzo de 1872»).

25. AGA. «Ofici de Francesc Riutort a la Direcció Gral. d'Instrucció Pública sol·licitant una Càtedra de Pedagogia, Palma 6 de juliol de 1868». Dins: «Expediente de D. Francisco Riortord y Feliu», 1 fol. manuscrit, signat per Francesc Riutort, dins: Capsa 19990 de la secció Educación y Ciencia.

bastià Font i Martorell, director de la suprimida Normal, i Antoni Castellà i Mora, segon Mestre de la mateixa Normal, però l'elegit fou Francesc Riutort, segons es decretà per Reial Ordre de 29 de juliol de 1868.²⁶ Va prendre possessió del càrrec l'11 d'agost del mateix any, i es convertí en el primer Catedràtic de Pedagogia de Balears.²⁷

Només ocupà aquesta nova plaça durant tres mesos. Les mesures restrictives i extremament conservadores adoptades pel Govern durant els mesos passats provocaren precisament el que intentaven evitar, la Revolució, que esclatà pel setembre de 1868. Isabel II fou expulsada del país i es formà un Govern provisional. Començà, així, el període que coneixem amb el nom de «Sexenni Democràtic». El nou govern s'afanyà a promulgar decrets que revocaven les disposicions existents, i un d'ells con-

templà el restabliment de les Normals. Com a conseqüència d'aquesta mesura, el 23 d'octubre de 1868 Riutort va ser cessat del càrrec de Catedràtic de Pedagogia,²⁸ i es tornà a trobar sense un destí estable.

El segon període (1868-1874)

Els decrets promulgats pel Govern provisional restabliren, com ja s'ha explicat, les Escoles Normals, però no feren cap menció dels càrrecs d'Inspectors Generals i Provincials. Per aquest motiu, la recentment instal·lada Junta Provincial de Primera Ensenyança de les Balears, amb data de 3 de novembre de 1868, adreçava un ofici a la Diputació explicant la necessitat de restaurar la Inspecció a Balears.²⁹

L'endemà era Francesc Riutort qui reclamava la plaça que li havia estat suprimida.³⁰ No fou l'únic que sol·li-

26. AGA. «Resolució del nomenament de F. Riutort per la Càtedra de Pedagogia, Madrid 29 de juliol de 1868». Dins: «Expediente de D. Francisco Riutord y Feliu», 1 fol. manuscrit, signat per Carretera, dins: Capsa 19990 de la secció Educació i Ciència.

27. AGA. «Ofici del Rector del Districte Universitari de Barcelona a la Direcció General d'Instrucció Pública, Barcelona 21 d'agost de 1868». Dins: «Expediente de D. Francisco Riutord y Feliu», 1 fol. manuscrit, signat [il·legible], dins: Capsa 19990 de la secció Educació i Ciència.

28. Vegeu «Hoja de méritos y servicios de Francisco Riutord y Feliu, de 31 de marzo de 1872».

29. AGCIM. «Ofici de la Junta Provincial de Primera Ensenyança a la Diputació Provincial de les Illes Balears, 3 de novembre de 1868». Dins: «Diputación Provincial año 1868», núm. 7, manuscrit, 3 fol. sense numerar, signat per A. Barceló i J. Feliu, dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1868-1870», lligall 11-708 de la secció Ensenyança.

30. AGCIM. «Ofici de Francesc Riutort a la Diputació Provincial de les Illes Balears, 4 de novembre de 1868». Dins: «Diputación Provincial año 1868», núm. 7, manuscrit, 2 fol. sense numerar, signat per Francesc Riutort, dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1868-1870», lligall 11-708 de la secció Ensenyança.

cità la restitució del càrrec; també ho féu Bartomeu Álvarez Fiol, Inspector Provincial cessat el 1867. Però altre cop seria el nostre home qui aconseguiria els seus propòsits. Així doncs, amb data de 26 de desembre de 1868 el Ministeri de Foment resolgué nomenar Riutort Inspector especial en comissió a Balears.³¹

Novament a la Inspecció, començà les tasques pertinents al seu càrrec. Visità, en diverses ocasions, les illes de Menorca i Eivissa/Formentera, atenent totes i cada una de les escoles de primera ensenyança establertes allà. Les visites a les illes menors eren menys nombroses que les realitzades a Mallorca, per la dificultat que suposava haver de traslladar-se amb vaixell; així i tot, visitava cada una de les illes almenys un cop cada any. A Mallorca, d'acord amb la Junta Provincial de Primera Ensenyança, organitzava dos grans itineraris

d'inspecció per les escoles dels pobles durant cada curs escolar, l'un a la tardor, i l'altre durant la primavera-estiu. Així, per exemple, durant el maig, juny i juliol de 1871 Riutort realitzà la volta següent: Algaida, Montuïri, Sant Joan, Villafranca, Petra, Manacor, Son Servera, Artà, Capdepera, Lluchmajor, Campos, Santanyí, Felanitx i Porreres.³² El de la tardor de 1872, en canvi, va incloure Maó i Palma, a més de Bunyola, Orient, Valldemossa, Deià, Puigpunyent, Esporles, Galilea, Establiments, Banyalbufar, Estallencs, Sóller, Biniraix, Fornalutx, Calvià, Capdellà, Andraitx i s'Arracó.³³

D'un dels temes que el nostre home informà insistentment fou dels sous que els ajuntaments devien als mestres, i va tenir un important paper perquè el 1870 els mestres denunciessin la seva precària situació davant el Governador Civil.³⁴

31. AGA. «Ofici del Ministre de Foment a la Direcció General d'Instrucció Pública informant del nomenament de Francesc Riutort com a Inspector Provincial de les Balears, Madrid 26 de desembre de 1868». Dins: «Expediente de Francisco Riutort y Feliu», 1 fol. manuscrit, signat pel Ministre de Foment, dins: Capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

32. AGCIM. «Ofici de la Junta Provincial de Primera Ensenyança a la Diputació sobre l'itinerari de la Inspecció Provincial, 8 de maig de 1871». Dins: «Instrucció Pública 1871: la Junta de 1ffi enseñanza dice haber acordado que el Inspector gire visita a varios pueblos de la Provincia», manuscrit, 2 fol. sense numerar, signat per J. Feliu, dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1870-1871», lligall 11-709 de la secció Ensenyança.

33. AGCIM. «Ofici de la Junta Provincial de Primera Ensenyança a al Diputació sobre l'itinerari de la Inspecció Provincial, 14 de setembre de 1872». Dins: «Instrucció Pública 1872: El Inspector de Primera Enseñanza pasa nota de lo que adeudan los pueblos a los maestros de escuela y ruega se les haga pagar», manuscrit, 2 fol. sense numerar, signat per J. Feliu, dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1870-1871», lligall 11-709 de la secció Ensenyança.

34. Sobre la trista situació dels mestres als pobles de Mallorca, podeu consultar VILANOVA RIPOLL, C.M. «Situació econòmica i pressions del caciquisme sobre el Magisteri illenc al voltant de la Restauració». *L'Arc* [Palma de Mallorca: ICE de la Universitat de les Illes Balears], núm. 2 (novembre 1996), p. 33-38.

Amb la intensitat de la tasca duta a terme per Riutort durant els primers anys al cap de la Inspecció Provincial, el seu estat de salut es va ressentir altre cop. Per aquest motiu, el 30 de gener de 1873 sol·licità a la Direcció General d'Instrucció Pública una llicència de tres mesos,³⁵ de la qual no començà a gaudir fins al mes de juny, quan es traslladà al camp per descansar.

Recuperat de la seva dolència, començà la tasca de visites habituals de la tardor. Entretant, però, s'havia proclamat la República. Durant l'època republicana, s'intentaren resoldre algunes «irregularitats» comeses amb les assignacions de càrrecs dins l'ensenyança pública durant els anys anteriors. El cos d'Inspectors Provincials fou un dels afectats per les mesures adoptades pels republicans. Francesc Riutort, que havia accedit al càrrec d'Inspector Provincial en Comissió de la primera secció o categoria per assignació directa de Sa Majestat el 1867, en reconeixement dels anys que serví a la Inspecció General, provocà les sospites del Govern republicà. Per aquest motiu, amb data

de 18 d'abril de 1874, el Ministeri de Foment requerí del Govern de les Balears un informe sobre l'aptitud i la conducta política i social de Francesc Riutort, així com la seva disposició en l'execució de la tasca d'Inspector. Per la resposta del Governador de la Província podem deduir que Riutort gaudia d'un gran prestigi professional, i que, malgrat no estar relacionat directament amb la política, era d'ideologia liberal moderada.³⁶

Però el 19 d'abril de 1874 es publicà a la *Gaceta* un projecte de classificació dels Inspectors, atenent-se a l'article 302 de la llei Moyano (1857), pel qual es redistribuirien les places en base als mèrits acumulats i a les categories assolides al cos, independentment d'altres serveis a la Instrucció Primària, com podia ser la Inspecció General. Riutort, com hom sap prou bé, quan fou nomenat Inspector Provincial en comissió de les Balears, el 1867, fou situat directament, i malgrat no haver estat mai Inspector Provincial, a la primera categoria, en reconeixement de les dues vegades que havia estat Inspector General.

35. AGA. «Ofici de Francesc Riutort a la Direcció General d'Instrucció Pública sol·licitant tres mesos de llicència per malaltia, Palma 30 de gener de 1873». Dins: «Expediente de Francisco Riutort y Feliu», 1 fol. manuscrit, sense numerar, signat per F. Riutort, dins: Capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

36. AGA. «Informe del Govern de la Província sobre les aptituds i conducta política, social i professional de Francesc Riutort i Feliu, Palma 9 de maig de 1874». Dins: «Expediente de Francisco Riutort y Feliu», manuscrit, 2 fol. sense numerar, signats per Cipriano —ijo (Governador de Balears), dins: Capsa 19995 de la secció Educació y Ciencia.

Amb la nova distribució, no obstant això, quedà en onzè lloc, la qual cosa significava descendir de la primera secció i perdre el destí de Balears.

Amb data de 13 d'agost de 1874, i per estricta observació del lloc que li pertocava, fou nomenat Inspector de Primera Ensenyança en comissió de la província de Granada.³⁷ No podent fer res per evitar-ho, Francesc Riutort decidí renunciar al càrrec i presentà la dimissió.³⁸

Durant aquests anys passats al capdavant de la Inspecció Provincial, Riutort havia recolzat i assessorat la creació de l'Associació del Magisteri Balear, de la qual fou vicepresident.³⁹ El seu prestigi era, per tant, indubtable. Aquest fet explica que el 13 de maig de 1875 li oferissin una plaça a la Normal femenina, que havia quedat vacant.

La Diputació, en principi, decidí nomenar Riutort professor interí, però uns mesos més tard, concretament el 29 de novembre de 1875, li concediren la plaça en propietat.⁴⁰

Mentre exercí de professor a la Normal femenina, continuà participant activament en la vida cultural de l'Illa. Així, per l'octubre de 1876, va intervenir en unes conferències agrícoles, tema que dominava, puix que l'Agricultura fou una de les assignatures que impartí a la Normal masculina quan hi treballà, i una de les matèries que ensenyava a l'Institut Balear quan fou catedràtic interí d'Història Natural.

Passat aquest parèntesi, Francesc Riutort inicià la darrera etapa com a Inspector Provincial en comissió a les Balears, que fou també, com es podrà comprovar, el darrer càrrec que exercí personalment. Aleshores, el nostre home tenia més de seixanta anys.

El tercer període (1876-1881)

Sent professor de la Normal femenina, pel novembre de 1876, la Junta Provincial d'Instrucció Pública de Balears l'habilità per realitzar les tasques corresponents a la Inspecció de

37. AGA. «Título de Inspector de Primera enseñanza en comision de la provincia de Granada á favor de Don Franco. Riotord, Madrid á 13 de Agosto de 1874». Dins: «Expediente de D. Francisco Riotord y Feliu», 1 fol. imprès-manuscrit, signat per Víctor Arnau (Director General d'Instrucció Pública), dins: Capsa 19.990 de la secció Educació y Ciencia.

38. AGA. «Instància de Francesc Riutort a la Direcció Gral. sol·licitant la dimissió del càrrec d'Inspector Provincial en comissió de Granada, Palma 10 de setembre de 1874». Dins: «Expediente de D. Francisco Riotord y Feliu», 1 fol. imprès, signat per Francesc Riutort, dins: Capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

39. Aquest fet es pot constatar a la gran majoria de números de *El Magisterio Balear* d'entre 1873 i 1885. Aquesta revista era publicada per la mateixa Associació de mestres.

40. AGCIM. «Nota dirigida a F. Riutort comunicant-li la concessió de la plaça de Professor de la Normal femenina en propietat, Palma 4 de gener de 1876». Dins: «Instrucció Pública 1875», 1 fol.

Primera Ensenyança de forma interina, en substitució de l'anterior Inspector, Iginio Mateo Iranzo, que havia deixat la plaça de Balears per passar a possessionar-se d'una de les escoles públiques de la ciutat de València.⁴¹ La plaça d'Iginio Mateo estava vacant des del 26 de setembre de 1876, i l'ofici de la Junta a Madrid data del 18 de novembre, per la qual cosa feia gairabé dos mesos que la Inspecció de Balears estava paralitzada. En conseqüència, s'havien acumulat gran nombre d'expedients, així com alguns pressupostos de material de les escoles que havien de ser avaluats. Amb l'objectiu que realitzés aquestes tasques, la Junta sol·licità habilitar Francesc Riutort. No obstant això, el nostre home no sembla que tingués, en principi, intenció d'abandonar el lloc que ocupava a la Normal femenina, puix que l'encàrrec de la Junta tenia un caràcter eventual.

Però curiosament, com a resposta a l'ofici de la Junta a la Direcció General d'Instrucció Pública, el Ministeri de Foment s'afanyà a nomenar, per Reial Ordre de Sa Majestat el Rei, Inspector de Primera Ensenyança en comissió a la Província de les Balears Francesc Riutort, amb data de 23 de novembre de 1876.⁴² Davant d'aquest nomenament, Riutort manifestà a la Directora de la Normal femenina la impossibilitat de continuar les classes al centre.

Començà, així, la darrera etapa com a Inspector Provincial en Comissió a les Balears. Per Reial Ordre de 30 de maig de 1877, Sa Majestat el Rei declarà el nostre home comprès dins la segona secció que establia l'esmentat article 302 de la Llei Moyano.⁴³

Durant aquesta darrera etapa al capdavant de la Inspecció Provincial, Riutort continuà les tasques típiques del seu càrrec, controlant les escoles, públiques i privades, de les Illes Balears.⁴⁴

manuscrit, sense numerar, signat [il·legible], dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1873-1875», lligall II-710 de la secció Ensenyança.

41. AGA. «Ofici de la Junta Provincial d'Instrucció Pública de Balears a la Direcció General, Palma 18 de novembre de 1876». Dins: «Expediente de D. Francisco Riorord y Feliu», 1 fol. imprès, signat per Felip Puigdorfila (President) i Marià Canals (Secretari), dins: Capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

42. AGA. «Notificació sobre el nomenament de Francesc Riutort com a Inspector Provincial en comissió de Balears, Madrid 23 de novembre de 1876». Dins: «Expediente de D. Francisco Riorord y Feliu», 1 fol. imprès, signat [il·legible], dins: Capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

43. AGA. «Còpia de la Real Ordre de S. M. el Rey per la que s'inclou a F. Riutort a la segona Secció d'Inspectors, Madrid 30 de maig de 1877». Dins: «Expediente de D. Francisco Riorord y Feliu», 1 fol. imprès, signat [il·legible], dins: Capsa 19990 de la secció Educació y Ciencia.

44. Com se sap, a *El Magisterio Balear* es publicaven anuncis de la Inspecció adreçats als mestres. Aquesta publicació va permetre a l'Inspector no haver de fer tants trajectes, puix que si havia de reco-

Poques notícies més tenim d'aquesta època. Riutort s'acostava als setanta, i la seva activitat professional va anar disminuint. Així i tot, va continuar formant part de la Junta Directiva de l'Associació de Mestres de Balears i exercí, molt dignament, el càrrec d'Inspector, per al qual gaudia d'una gran experiència.

El 1881, com s'explicarà a continuació, Riutort passà a ser Segon Mestre de la Normal masculina, i deixà, definitivament, l'agitada feina de la Inspecció.

Segon Mestre de l'Escola Normal de Balears (1881-1885)

Hem arribat al final de la dilatada trajectòria professional de Francesc Riutort i Feliu. Com explicarem a continuació, el 1881 va sol·licitar canviar la plaça d'Inspector Provincial per la de Segon Mestre de l'Escola Normal, puix que tenia una edat massa avançada per poder exercir el primer càrrec com ell hauria volgut. Amb quasi setanta anys i, a sobre, amb un estat de salut fràgil,

el nostre home no podia realitzar els itineraris habituals de la Inspecció Provincial. Començà, aquí, una nova etapa professional, amb un càrrec que, com veurem, no exercí personalment.

El 28 de març de 1881, Francesc Riutort, Inspector Provincial en comissió a les Balears, sol·licità la plaça de Segon Mestre de la Normal masculina que deixava vacant Antoni Castellà i Mora.⁴⁵ El motiu principal que adduí fou l'avançada edat que tenia, circumstància que li dificultava seriosament l'exercici del càrrec d'Inspector com calia.

Riutort podia accedir a la plaça en virtut de la Reial Ordre de 2 d'abril de 1878, que concedia als professors de les Escoles Normals que haguessin obtingut aquests càrrecs per oposició i, posteriorment, els haguessin deixat per passar a la Inspecció, el dret a tornar a exercir la docència a les Normals quan ho desitgessin. El cas de Riutort no era exactament aquest, però, si bé no accedí a la direcció de la Normal per oposició, puix que no era aquesta la manera de procedir d'èpoques anteriors, ho féu segons les lleis vigents, que tenien

l·lir algun tipus d'informació escrita, s'enviava una circular i s'anunciava a la revista perquè fos enviada a l'adreça de la Inspecció Provincial (carrer de los Huertos, núm. 22). Vegeu, per exemple, *El Magisterio Balear* [Palma de Mallorca], núm. 39 (25 de setembre de 1880), p. 7-8.

45. AGCIM. «Ofici de Sebastià Font i Martorell a la Diputació sobre el local de l'Escola Normal, Palma 16 de setembre de 1880». Dins: «Expedients d'Instrucció Primària 1876-1881», manuscrit, 1 fol. sense numerar, signat per S. Font i Martorell, lligall 11-711/1 de la secció d'Ensenyança.

els mateixos efectes.⁴⁶ Així doncs, la Direcció General d'Instrucció Pública no va tenir cap inconvenient a atorgar-li la plaça sol·licitada. Amb data de 19 de juny de 1881, Sebastià Font i Martorell comunicà a la Direcció General d'Instrucció Pública que el dia 17 del mateix mes Francesc Riutort havia pres possessió del nou càrrec.⁴⁷

Això no obstant, des del primer dia va haver de ser substituït en l'exercici del càrrec de Segon Mestre. L'auxiliar del càrrec, des de l'inici del curs 1881-1882 fins a 1885, any en què morí Riutort, fou Andreu Morey i Amengual, professor Normal de primera ensenyança.⁴⁸

La darrera etapa al capdavant de la Inspecció de les Balears es pot considerar el final de la seva carrera, puix que a partir de llavors el nostre home deixà d'exercir dins el món de l'ensenyança, malgrat que ostentés algun càrrec.

Respectat, finalment, com el gran professional que fou, visqué els dar-

ters anys de la seva vida a la ciutat que l'havia vist néixer.

Francesc Jaume Riutort i Feliu va morir a Palma de Mallorca el divendres 17 d'abril de 1885, després d'una llarga i penosa angúnia. Enrere quedava una dilatada carrera dins el món de l'ensenyament, marcada per la concessió d'alts càrrecs dins la instrucció pública, així com per algun obscur cessament.

El pensament pedagògic

Amb l'objectiu d'apropar-nos al pensament de Francesc Riutort, sintetitzarem, a grans trets, les línees ideològicopedagògiques que definiren d'alguna manera la seva trajectòria professional.

Hem de parlar, en primer lloc, de les influències que va rebre als inicis de la seva carrera, fruit de l'estreta relació que mantingué amb Nicolau Pons. A través d'ell, Riutort entrà en contacte

46. AGA. «Nota de la Direcció Gral. d'Instrucció Pública sobre la sol·licitud de Riutort de passar a Segon Mestre de la Normal, Madrid 26 d'abril de 1881». Dins: «Expediente de D. Francisco Riutort y Feliu», 2 fol. manuscrits, sense numerar, signat per Robledo, dins: Capsa 19990 de la secció Educació i Ciència.

47. AGA. «Ofici del Director de l'Escola Normal de les Balears a la Direcció Gral. d'Instrucció Pública sobre la presa de possessió de F. Riutort, Palma 15 de juny de 1881». Dins: «Expediente de D. Francisco Riutort y Feliu», 1 fol. manuscrit, sense numerar, signat per Sebastià Font i Martorell, dins: Capsa 19990 de la secció Educació i Ciència.

48. AGA. «Ofici del Director de la Normal de Balears a la Direcció General d'Instrucció Pública amb motiu de la mort de F. Riutort, Palma 20 d'abril de 1885». Dins: «Expediente de D. Francisco Riutort y Feliu», 2 fol. manuscrits, sense numerar, signat per Sebastià Font i Martorell, dins: Capsa 19990 de la secció Educació i Ciència.

amb el que quedava de tot aquell entramat d'antics liberals que veieren en el mètode de Pestalozzi l'aplicació pedagògica més adient a la seva ideologia. Riutort va aprendre les primeres nocions de pedagogia de la mà del prevere Pons, però fou posterior a la seva època, per la qual cosa no podem considerar-lo un exponent dels primers liberals, sinó del moderantisme nascut arran de la consolidació de la Regència de Maria Cristina. Esdevé, doncs, el prototip d'home liberal moderat, de procedència catolicoconservadora i benestant, preocupat per la instrucció pública com a eina de consolidació del nou Estat i, consegüentment, defensor de la centralització educativa i del control estatal de l'ensenyança. Això explica que el 1837 defensés el sistema mutu en un dels pocs articles que tenim d'ell.⁴⁹

Però el viatge a París l'any 1838 propicià una notable evolució en el pensament pedagògic del nostre home. Per primera vegada, després d'haver observat un context diferent a l'espanyol, posà en dubte l'eficàcia del sistema mutu, experimentant l'aplicació pràctica d'altres alternatives. La maduresa que assolí gràcies a l'estada a la capital de França no sols afectà el seu

pensament, sinó que repercutí en el desenvolupament de l'ensenyança a casa nostra, i fins i tot a tot l'Estat. No oblidem que, després del viatge, introduí l'ensenyança de pàrvuls i adults, i aplicà el sistema mixt, no sols a Palma, sinó també a Madrid, ja que quan fou alumne de la Normal Central, Monteseino li permeté de posar en pràctica els coneixements adquirits a França.

A partir d'aquí, hom sap que la carrera de Riutort en l'ensenyança començà el seu ascens. Primer director de la Normal de Balears, catedràtic interí de l'Institut Balear, director del Museu d'Història Natural, etc., són alguns dels càrrecs que aconseguí durant la dècada de 1840, i que el feren protagonista directe de l'evolució de l'ensenyament a Balears. Però ben aviat la seva influència s'hauria d'estendre fora de les Illes. Sent Inspector General en dues ocasions, participà directament en les reformes educatives de l'Estat, circumstància que despertà el seu interès per la política educativa. D'aquí que quan es doctorà en Dret dedicués la tesi a l'estudi de les relacions entre l'Estat i l'Educació.⁵⁰

La seva defensa del control estatal de l'educació en contra de la llibertat

49. Vegeu *El Propagador Balear*, 19-3-1837.

50. Vegeu RIOTORD FELIU, F. *Discurso sobre las relaciones del Estado con la Ciencia y las Instituciones Científicas...*

absoluta de l'ensenyança l'identifiquen, inevitablement, amb el liberalisme moderat. Molt lluny sempre de postures més exaltades, Riutort es va mantenir dintre d'aquesta línia del moderantisme espanyol, la qual cosa li proporcionà més d'un trasbals al llarg de la seva dilatada carrera professional. Malgrat gaudir d'un prestigi professional indiscutible, eren sabudes les seves conviccions moderades; per aquest motiu, tant durant el Bienni Progressista com durant el Sexenni Democràtic, pagà cares les conseqüències dels canvis de Govern. En èpoques moderades, en canvi, assolí càrrecs d'importància cabdal amb molta facilitat i, cal dir-ho, no sempre seguint les pautes més legals.

A les darreries de la seva vida el panorama pedagògic començava a viure els canvis de final de segle. Les influències institucionistes ja es deixaven sentir per tot arreu, i s'obria pas el primer activisme pedagògic. Francesc Riutort, però, restava lluny d'aquestes noves perspectives educatives protagonitzades per homes de generacions més joves. No obstant això, sempre dintre de les seves conviccions decisionòniques, Francesc Riutort esde-

vingué un professional entregat i crític amb algunes de les deficiències més característiques de l'ensenyança de l'època, com les descuidades escoles de nines o les irregularitats dels ajuntaments a l'hora de pagar els mestres.

Cert és que fou discutit i criticat per les generacions posteriors, però mai cap dels mestres que iniciaren la pràctica activa a casa nostre no oblidà el seu nom. No debades aconseguí, amb la seva incansable tasca, posar en funcionament tot un engranatge educatiu que ha arribat fins als nostres dies. Francesc Riutort protagonitzà gran part dels esdeveniments educatius succeïts a les Balears durant el segle XIX: dugué a terme les primeres iniciatives vers l'ensenyança primària masculina i femenina, creà les primeres escoles de pàrvuls i adults, fou primer Director de la Normal de Balears, primer i únic Inspector General mallorquí, primer catedràtic de Pedagogia a casa nostra, primer pensionat a l'estranger amb objectius pedagògics, primer director del Museu d'Història Natural, primer inspector en comissió de Balears, etc. En definitiva, un nom propi per a la nostra Història de l'Educació.